

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kirta Talgre

Laste sotsiaalsete oskuste arendamine Waldorf koolis

Lõputöö

Juhendaja: MA Anu Aunapuu

Pärnu 2014

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Inimkontseptsioon ja arenguõpetus waldorfkoolis.....	7
1.2. Sotsiaalsete oskuste käsitlused	10
1.3. Sotsiaalse arengu teoreetilised lähenemised	13
1.4. Sotsiaalsete oskuste arengukeskkond ja õppemeetodid	17
2. Uurimus laste sotsiaalsete oskuste arendamisest waldorfkoolis	20
2.1. Uurimuse eesmärk, uurimisküsimused ja uurimispirkond.....	20
2.2. Uurimuse läbiviimine, valim ja metoodika	23
2.3. Tulemused ja analüüs	23
2.4. Järeldused	31
Kokkuvõte	33
Viidatud allikad	35
Lisa 1. Lapsevanemate küsitluse näidis	37
Lisa 2. Ankeetküsitluse näidis.....	38
SUMMARY	39

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teemaks on: „Laste sotsiaalsete oskuste arendamine waldorfkoolis.“ Antud teema on aktuaalne, kuna oskus teistega suhelda on inimese jaoks üks tähtsamaid ülesandeid, millega ta peab elus hästi toime tulema. Teistega suheldes saavad lapsed omandada põhilisi eeldusi edukaks hakkama saamiseks täiskasvanueas: näiteks koostööoskused, kompromisside tegemine, otsuste langetamine ja probleemide lahendamine. (Saat 2005:129) Tänapäeva tõtlik ja kiireltmuutuv kultuur nõuab tugevaid hingejõude, kuid ei toeta nende arengut. Ühiskonna erinevatel tasanditel räägitakse võõrandumisest, sotsiaalsest hoolimatusest ja kasvavast passiivsusest, need on meie aja kasvatusprobleemide välised tundemärgid

Tavakoolides on pööratud õpetavatel ainetel, unustades, et olla haritud ja edukad, peavad meie lastel olema hästiarenenud sotsiaalsed oskused. Uurimus annab võimaluse teha lähemalt tutvust teist laadi pedagoogikaga, kus väga tähtsal kohal on lapse pidev arendamine.

Töö eesmärgiks on uurida, kuidas arendatakse waldorfkoolis laste sotsiaalseid oskusi ja kuidas hindavad nende oskuste omandamist lapsevanemad, kelle lapsed sellises koolis õpivad.

Töö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi järgnevad tegevused:

- erialase kirjandusega tutvumine, selle läbi töötamine;
- uurimuse läbiviimine, õpetajate küsitlemine ning lapsevanemate küsitlus waldorfpedagoogikale tuginevas Johannese Koolis ja Lasteaias Rosmal;
- uurimuse käigus saadud andmete analüüsimine, järelduste ja ettepanekute tegemine.

Lõputöö koostamisel kasutati erinevaid teemakohaseid erialaseid allikaid, raamatuid, ajalehtede ja ajakirjade väljaandeid, õigusakte ja Johannese koolitöötajate arvamusi.

Käesolev töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks.

Lõputöö esimene osa annab teoreetilise ülevaate waldorfkooli olemusest ning waldorfpedagoogikast. Antakse ülevaade waldorfkooli struktuurist ja sellest, kuidas käsitleb waldorfpedagoogika inimese arengut. Samuti antakse ülevaade sotsiaalsetest oskustest. Välja on toodud, kuidas defineerida sotsiaalseid oskusi, nende kirjeldus ning erinevad teoreetilisi seisukohti sotsiaalsete oskuste arengu kohta. Samuti on välja toodud, millised õppemeetodid aitavad kaasa lapse sotsiaalsele arengule.

Töö teises osas keskendutakse uurimisesmärkidele, antakse ülevaade uurimisküsimustest, uurimisülesannetest, uurimismeetodist ning analüüsitakse küsitluste käigus saadud andmeid. Lähtuvalt andmete analüüsist tehakse ettepanekuid ja järeldusi.

Uurimus on läbi viidud kvalitatiivse uurimusena 2014. aasta kevadel. Uurimuse läbi viimiseks viis lõputöö autor läbi struktureeritud küsitluse 10 Johannese kooli õpetajaga. Küsitlus koosnes 3 küsimusest. Korraldatud on lapsevanemate küsitlus, mis uuris nende hinnanguid 11 sotsiaalse oskuse kohta. Küsimustik põhines Haridus- ja Teadusministeeriumi tellitud uuringust „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ võetud küsimustiku (Sūgis, Valgepea 2010) ühele osale ning saadud uurimustulemusi on võrreldud.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Esimene vaba waldorfkool tekkis 1919. aastal Stuttgardis. Kesk-Euroopal tuli pärast Esimest maailmasõja katastroofi ja vana riigikorra kokkuvarisemist end uuesti üles ehitada. Muu hulgas kerkis küsimus, kas õnnestub ühiskonna ümberkujundamisel anda sotsiaalsetele struktuuridele ajakohaseid vorme või toimivad vanad vormid ja seisukohad uues rüüs edasi. (Kranich 1991: 1-2)

Rudolf Steiner (1861-1925) tegutses sellel ajal intensiivselt ühiskonna ümberkujundamise ideedega. Ta oli leidnud uued meetodid hinge- ja vaimutegelikkuse uurimiseks; süvendatud inimese- ja maailmamõistmises nägi ta paratamatut jätku loodusteaduslikult antroposoofia vallas käidud teedele. (Hofrichter 2005:2) Tema panus seisneb selles, et ta lõi inimese arengut kehalisest, hingelisest ja vaimses seisukohast uuriva antropoloogia alusel pedagoogika, mis hõlmab nii tunnetusjõudude, kunstivõimete, tunnete, moraalsete kalduvuste kui ka religioossete elamuste arengut (*Ibid.*: 3). Seda pedagoogikat nimetatakse nii waldorf- kui steinerpedagoogikaks. (*Mõisted "waldorfpedagoogika" ja "steinerpedagoogika" tähistavad ühte-sedasama pedagoogikat, kusjuures üks mõiste viitab esimese sellel pedagoogikal põhineva kooli asukohale, teine suuna algatajale.*)

Waldorfkoolid lähtuvad arusaamast, et õpetus ja kasvatus – inimese laialdase harimise mõttes–võivad vabalt areneda ainult siis, kui nende ühiskondlik korraldus on vaba, kui nad haldavad ennast ise. See, mida inimene peab kindlal vanuseastmel teadma ja oskama, peab tulenema tema loomusest. Riik ja majandus kujundagu end nii, et nad vastaksid inimloomuse nõuetele. (Kranich 1991: 4)

Waldorfkoolil on tavakooliga võrreldes erinevusi, aga ka eesmärkide ja struktuuri sarnasust. Nii on ka waldorfkool 12-aastane üldkool, millesse võetakse õpilasi ilma valikuta. Õppe-kasvatustöö formaalsed taotlused langevad suures osas kokku. Omandatakse samu teadmisi-oskusi, mida tavakoolis. Põhierinevus seisneb õppe-kasvatustöö meetodites ning üld- ja ainedidaktikas. Siinjuures on oluline tähele panna, et waldorfpedagoogika meetodite kasutamise lähtekohaks on teatud inimesekäsitus, mis võimaldab inimest ja last tema arengus vaadelda ja mõista. Seetõttu on waldorfpedagoogikasse süvenemine aeganõudev protsess, mis annab uudse vaatlusoskuse ja loova suhte metoodikasse.

Waldorfkool on 12-aastane üldkool, mis jaguneb alg- ja ülaastmeks. Lisaks võib tegutseda eelklass ning 13. klass, kus valmistatakse ülikooli sisseastumiseksamiteks. Kooli algaste hõlmab kaheksat esimest kooliaastat kooliküpsuse saavutamisest murdeeni. Seda nimetatakse ka klassiõpetaja-astmeks, kuna nende aastate jooksul vastutab õpetamise ja kasvatamise eest üks ja sama õpetaja. Aineõpetajad võivad õpetada keeli, liikumist ja muusikat. (Eesti Antroposoofiline Selts 1990: 3) Õpetajast saab teejuht, filosoof ja sõber.

Ülaaste on 4-aastane – üheksandast kaheteistkümnenda klassini. Kasvatuse ja õpetuse eest kannavad hoolt aineõpetajad. Kunstilise ja praktilise töö osa on waldorfkooli kõikides klassides suur. Ülaaste jaguneb paljudes koolides veel nn. gümnaasiumiharuks ja kunstilis-praktiliseks haruks. Viimatimainitu puhul on keeleõpetust vähem ning kunstilise ja praktilise töö osakaal suurem. Gümnaasiumiharus võib valida pikema või lühema kursuse matemaatikast, ka keelte õppimisel on erinevaid võimalusi. Jaotus on paindlik. Ühest harust teise siirdumine on eelduste ja taotluste muutumisel võimalik. Ülaastme lõpuks teevad õpilased iseseisvalt valitud küpsustöö praktilisel, teoreetilisel või kunstilisel alal. 13. lisaklass valmistab ette õpilasi, kes soovivad astuda ülikooli. (*Ibid.*) Siin astmes hakkavad õpilased tajuma õpetaja nõrkusi ja nende austus tema vastu väheneb.

Waldorfkooli juhib kolleegium. See tähendab, et kõik õpetajad osalevad kooli juhtimises. Koolil puudub koolidirektor või üldse mingisugune hierarhia. Erinevad ülesanded usaldatakse ühele või teisele õpetajale või õpetajate rühmale. Kord nädalas

tuleb kokku õpetajate koosolek, kus käsitletakse üht või teist pedagoogilist probleemi ning kus õpetajad saavad oma kogemusi vahetada. (Wilkinson 2006: 20)

Waldorfkooli peab üleval toetusühing. Ühingu vormid võivad erineda, põhijooneks on ühine vastutus. Toetusühingu liikmed võivad olla näiteks lapsevanemad, kogu koolipersonal ja täisealised õpilased. (Eesti Antroposoofiline Selts 1990: 4-5)

Waldorfkool pole vananenud erakoolimõtte uus vorm. See erineb kõnealuses valdkonnas üldisest koolikorraldusest vaid selle poolest, et siia kuuluvatel inimestel on normaalsest suurem aktiivne vastutus kooli tegevuse eest. (*Ibid.*)

Waldorfkooli 9. klassi lõpetamine annab tavakooliga võrreldes samad eelised ja õigused, küpsuseksamid on loomulikult kõigil ühised. Teise koolitüüpi üleminek on kõikides klassides võimalik tavalisel viisil. Lahkuv õpilane saab hinnetega tunnistuse. Kooli vahetava õpilase õppeedukus võib esimese aasta jooksul uue koolisüsteemi tõttu langeda, järgmisel õppeaastal tõuseb aga endisele või sellest kõrgemale tasemele. (Eesti Antroposoofiline Selts 1990: 4)

1.1. Inimkontseptsioon ja arenguõpetus waldorfkoolis

Steiner-pedagoogika käsitluses on inimene lisaks hingeliskehalisusele ka vaimne olend. Inimese vaimne tuum on indiviidi ainulaadsuse aluseks, seega pole indiviid üksnes pärilikkuse ja ümbritseva keskkonna tegurite summa. Oma vaimse potentsiaali kasutamine, teostamine ja arendamine on inimese keskene põhitarve ja põhimõtteliselt ainus rahuldav eluviis. Selle potentsiaali vabanemine maksimaalse rakendatuse huvides on samas ka ühiskondliku arengu ja uuenemise eelduseks. (Eesti Antroposoofiline Selts 1990: 6)

Inimese hingeline olemus kujuneb individuaalse vaimse struktuuri, pärilikkuse ja ümbruse vastastikuse mõju tulemusel ja on samamoodi, nagu kehaline areng, kasvatuslikule vormimisele vastuvõtlik. Terve hingeline (psüühiline) ja kehaline ülesehitus on aluseks ja eelduseks individuaalsete võimaluste teostumisele. (*Ibid.*)

Steiner-pedagoogika järgi jaguneb inimese hingeelu paljutahulisus kolmeks

põhivaldkonnaks: mõtlemine, tunne ja tahe. Mõtlemine juhib inimese teadlikku tegevust. Tunne on elule põhinev hindamisvõime, väärtussüsteem ja sotsiaalne vastutustunne. Tahtejõud paneb liikuma ja tegutsema kogu inimese. Mõtlemis-, tunde ja tahteelu kujutavad endast peale psüühikaseisundite ka teadvusolukordi. Kõige teadvustatum hingetoiming on mõtlemine. Tundeelu sfäär asub teadvuse ja teadvusetuse piirimail ja on oma loomult poolteadvuslik. (Eesti Antroposoofiline Selts : 7)

Inimese hingeline areng, mis samaaegselt ka teadvuse areng, toimub reeglipäraselt üldiste arengurütmide järgi. Need rütmid on niisama kindlalt piiritletud, nagu näiteks käimaõppimise, hammastevahetuse või murdeea alguse perioodid. (*Ibid.*)

Steiner-pedagoogiline arenguõpetus liigendab lapsepõlve ja nooruse kolmeks põhiperioodiks, millest igaüks kestab umbes seitse aastat. Teadvuse areng kulgeb astmeliselt edenevas suunas. Alles lapse- ja noorukiea viimasel etapil murdeea järel kujuneb välja iseseisev ja autoriteedivaba isiklikul hindamisvõimel põhinev mõtlemisoskus. Hindamisvõime omakorda põhineb kooliküpsuse ja murdeea vahelisel ajal jõuliselt areneval tundeelul. Tahteelu tegelik kujunemisaeg on varane lapsepõlv enne kooliiga. (*Ibid.*)

Vanuses 7 kuni 14 reageerib laps maailmale hoopis teisiti. Kui enne kooliiga oli esikohal tahe, siis nüüd saavad väga oluliseks tunded. Samas vajavad sel perioodil lapsed tihedat kontakti inimesega, keda nad peavad enda jaoks autoriteediks – waldorfkoolis on selleks inimeseks klassiõpetaja. Selles eas pole tähtis ainult õppematerjali esitamise viis, vaid ka valik, sest just selles eas saavad lapsed teadlikumaks välismaailmast. Pärast suguküpseks saamist hakkavad lapsed liikuma täiskasvanute maailma poole ning haridus peaks olema suunatud ennekõike mõistuse ja iseseisva otsustusvõime arendamisele. (Wilkinson 2006: 26-27) Siit saab alguse kogemuste saaga.

Murdeeas on noortel meeleolud muutlikud ning seda aitab leevendada näitlemine. Näitlemise käigus saab olla keegi teine. Näidendi etendamine on suurepärane sotsiaalne harjutus, sest see nõuab kõigi osaliste omavahelist koostööd. (Wilkinson 2006: 28) Igakuised koolipeod on teatavas mõttes kogu waldorfpedagoogika tuum – klassid

näitavad umbes üks kord kuus üksteisele ja vanematele, mida nad on koolis õppinud (laulud, luuletused, väiksemad ja suuremad dramatiseeringud). See tundub küll väga lihtne olevat, aga selle järjekindel läbiviimine nõuab palju vaeva. Iga klassi õpetajad ja õpilased peavad pidevalt mõtlema, millega just nemad saaksid ühisele koolielule kaasa aidata. (Carlgren 1992: 83)

Noorusea kasvatusel lõpp-eesmärk on just üldinimliku arengu toetamine. Erialasesse töösse või õpingutesse sukeldumine kohe murdeea järel jätab arengupuudujäägi, mida hiljem on raske korvata. (Wilenius 1993: 24)

Steineril õnnestus rajada selline pedagoogika, mille abil saab sotsiaalseid võimeid edendada kasvatusel ja õppetöös kaudu. Sotsiaalsed võimed, mida saab kirjeldatult edendada, on kokkuvõtvalt järgmised:

- Arusaamine vabadusest ja teiste inimeste isikupuutumatuses – eelkoolieas, jäljendamise kaudu;
- Elujulgus ja seega ka võime demokraatlikuks koostööks – algkoolieas, autoriteedi kaudu;
- Süvendatud huvi maailma ja kaasinimestega suhtlemiseks – noorusaastatel, mitteautoritaarse, õpetajatega lähedases inimlikus kontaktis toimuva õppetöö kaudu.

Seega võib väita, et õppimismeetodid waldorfkoolides on erinevad kui tavakoolis, kuid neil on ka palju ühist. Eesti Vabariigi põhikooli ja gümnaasiumiseadus § 4 ütleb, et põhikoolil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Samuti on ülesandeks luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab tema õpihuvi ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist. (Põhikooli ja gümnaasiumiseadus, RT I 2010, 41,240) Waldorfkoolid täidavad igati seaduses ette antud ülesanded, kuid lähenevad nendele antroposoofia seisukohtade järgi. Godi Keller (2007: 33) ütleb oma raamatus, et waldorfpedagoogika peamine suund on lapse ja tema arengu tundma õppimine, täpsemalt nende võimete arendamine, mis aitavad last tundma õppida.

1.2 Sotsiaalsete oskuste käsitlused

Sotsiaalsusel on inimeste jaoks erinev tähendus. Enamasti mõeldakse selle all sotsiaalseid oskusi ehk ladusat suhtlemisoskust töökollektiivis ning võimet lahendada probleeme kõiki osapooli rahuldaval moel. Ometi on sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused erinevad nähtused: sotsiaalsus on kaasasündinud temperamendijoon; sotsiaalsed oskusi seevastu õpitakse ning need ei ole sünnipärased. (Keltikangas-Järvinen 2011: 10) Järgnevas peatükis defineeritakse sotsiaalsed oskused ning üritatakse leida vastuseid küsimusele, kuidas saab sotsiaalseid oskusi arendada.

Helve Saat (2005: 132) nendib, et sotsiaalsete oskuste defineerimise teeb raskeks asjaolu, et erialakirjanduses puudub ühene ja täpne määratlus. Üheaegselt kasutatakse erinevaid samatähenduslikke termineid nagu sotsiaalne kompetentsus, isikutevaheline intelligentsus, isikutevahelised oskused, suhtlemiskompetentsus, suhtlemisoskused jne. Sotsiaalseid oskusi on defineeritud peamiselt kolmest kriteeriumist lähtuvalt. (Saat 2005: 132)

- Kaaslastepoolse aktsepteerimise definitsiooni põhjal on sotsiaalsed oskused sellised laste ja noorukite käitumisviisid, mis tagavad heakskiidu ning on populaarsed kaaslaste hulgas.
- Käitumusliku definitsiooni kohaselt suurendavad sotsiaalsed oskused positiivse kinnituse tõenäosust ja vähendavad negatiivse kinnituse, karistuse tõenäosust.
- Sotsiaalselt kohase definitsiooni järgi on sotsiaalsed oskused sellised situatsioonispetsiifilised käitumisviisid, mis ennustavad ja /või korreleeruvad oluliste sotsiaalsete väljunditega nagu kaaslaste aktsepteerimine, populaarsus ja autoriteetide, näiteks õpetajate, hinnang käitumisele.

Sotsiaalseid oskusi võime defineerida, kui oskusi suhelda teistega viisil, mis on kohane ja tõhus. Kohane viitab asjaolule, et käitumine ei eira sotsiaalseid norme, väärtusi ja ootusi – see tähendab, et vastavale käitumisviisile ei vaadata viltu, ei anta negatiivset hinnangut. Tõhus tähendab, et tegija saavutab oma käitumisega sotsiaalsetes suhetes endale seatud eesmärged. Nende kolme definitsiooni võrdlemisel saame välja tuua

sotsiaalsete oskuste kolm aspekti: kognitiivne, käitumuslik ja keskkondlik. (Saat 2005: 132)

Kui eristada siiski termineid sotsiaalsed oskused ja sotsiaalne kompetentsus, võib väita, et sotsiaalsed oskused on üksikud, õpitud käitumised, mida inimene kasutab mingi ülesande täitmise eesmärgil. Sotsiaalne kompetentsus puudutab peamiselt teiste hinnanguid. Selle määravad tavaliselt lähedaste isikute arvamused, kellega laps suhtleb. Väljendist sotsiaalne võimekus (*social skillfulness*) võib mõista kui kombinatsiooni sotsiaalsetest oskustest ja sotsiaalsest kompetentsusest, sest kumbki neist ei seleta täielikult sotsiaalse käitumise arengut ja väljendumist. (*Ibid*: 133)

Paul Caldarella ja Kenneth W. Merrell (2007) viisid läbi mahuka uurimuse aastatel 1974-1994. Uurimus sisaldas 21 empiirilist uuringut laste ja noorukite sotsiaalsete oskuste hindamise valdkonnas. Analüüsides tulemusi koostasid nad positiivsete käitumisviiside taksonoomia. Taksonoomia koosneb 5 dimensioonist: suhted eakaaslastega (*peer relations*), enesejuhtimine (*self management*), akadeemilised oskused (*academic skills*), kuuletumine (*compliance*) ja kehtestamisoskused (*assertion skills*). See jaotus kirjeldab üldisi laste ja noorukite sotsiaalseid oskusi.

Järgnevalt on välja toodud ülevaade taksonoomiast (Caldarella;Merrel 2007):

1. Suhted eakaaslastega (*peer relations*): Oskus öelda ja vastu võtta komplimente, abi pakkumine, vabandamine, kaaslaste eest seismine (kaitsmine), osalemine ühistes tegevustes, osalemine vestlustes, juhtimisoskuste omamine, tundlikkus kaaslaste tunnete suhtes (empaatia, sümpaatia), huumorimeel, sõprussuhete loomine, sõprade omamine.
2. Enesejuhtimine (*self management*): Oskus jääda rahulikuks, kui ilmnevad probleemid, oskus kontrollida oma käitumist tugevate emotsioonide (viha) korral, koostöö erinevates situatsioonides, kriitika talumine, reeglite ja piirangute järgimine, konfliktide korral oskus minna kompromissile, narrimise ignoreerimine või sellele kohaselt reageerimine.
3. Akadeemilised oskused (*academic skills*): õpetaja juhtnööride kuulamine ja täitmine, iseseisvus ülesannete täitmisel/lõpetamisel, individuaalsete tööülesannete täitmine oma võimete tasemel, vaba aja mõistlik kasutamine,

käitumine hästi organiseeritud viisil (vajalikud kooliasjad kaasas, koolitulek õigeaegne), oskus küsida vajaduse korral abi, oskus küsimusi esitada, oskus ignoreerida kaaslaste mõjutusi (töö jätkamine vaatamata sellele, et kaasõpilased tundi segavad).

4. Nõustumine (*compliance*): instruksioonide ja juhendite järgmine, reeglite järgimine, vaba aja mõistlik kasutamine, enda mänguasjade ja kooliasjade jagamine teistega, kriitikale ja märkustele kohane reageerimine, määratud ülesande täitmine ning lõpuleviimine, töövahendite, mänguasjade koristamine.
5. Kehtestamisoskused (*assertion skills*): initsiatiivi ülesnäitamine teistega suhtlemisel, komplimentide tunnustamine, mängude alustamine, teiste kutsumine, enda kohta positiivse väljatoomine, enesekindlus, sõbrunemine, ebaõigete reeglite ja toimingute vaidlustamine (ei- ütlemine), usalduslikkus suhtlemisel vastassugupoolega.

Lühidalt võib öelda, et hästi arenenud sotsiaalsete oskustega lapsel/noorukil on: positiivne suhtumine eakaaslastesse, koostööoskused nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, enese tundmine, enesejuhtimine ja enesekehtestamine, piirangute ja normide aktsepteerimine, õppimisel oma võimete potentsiaali kasutamine. (Saat 2005:137)

Puudulike sotsiaalsete oskustega õpilane võib olla endasse tõmbunud või tõrjutud/kiusatud, sest teised peavad tema käitumist veidraks ja kohatuks. Kuna sotsiaalsed oskused on õpitud käitumine, siis ei pruugi endasse tõmbunud või tõrjutud lapsed teiste käest enda jaoks vajalikku käitumist jäljendamise teel õppida. (*Ibid.*)

Kaugemas perspektiivis avaldavad puudulikud sotsiaalsed oskused negatiivset mõju ka õpitulemustele ja võivad põhjustada koolitee katkemise. Negatiivne mõju avaldub samuti lapse vaimses tervises – tulemuseks võib olla meeleolu langus, kuna laps ei saa keskkonnast piisavalt positiivset tagasisidet. Puudulikud sotsiaalsed oskused ja probleemsed sotsiaalsed suhted kaaslastega lapsepõlves ja noorukieas võivad täiskasvanueas kaasa tuua mitmesuguseid kohanemiskursusi – nagu näiteks delinkventne (taktitundetu ehk sobimatu) käitumine, kohanematus tööjõuturuga,

kohanematus sõjaväeteenistuses olles ning mitmesugused psühhiaatrilised probleemid (näiteks alkoholism). (Saat 2005:137-138)

1.3. Sotsiaalse arengu teoreetilised lähenemised

Põhiolemuselt tähendab sõna areng avardamist, laienemist või suurenemist, kus kogu protsess oma üldises väljapoole liikumises järgib neid tendentse. Alguses on lapsed täiesti enesekesksed. Kuid järgnevatel arenguastmetel saavad tähelepanu objektideks ema, isa ning seejärel teised perekonnaliikmed. (Lindgren 1994: 66)

Eelkooliaastatel on laste huvi väljapool perekonda elavate mängukaaslaste vastu küllalt tagasihoidlik ning ilmne huvitatus koduvälisteks kontaktideks tekib üldjuhul alles algklassides. Laste esmasteks käitumismudeliteks on vanemad, kuid kooliaastad annavad neile uusi mudeleid, sest õpetajad ja klassikaaslased võivad mõnikord osutada neile niisama olulisteks või isegi olulisemateks kui vanemad. Noorukieas on küllalt levinud nähtus, et paljud alaealised võtavad oma käitumises mõõtu pigem kaaslastest kui oma perekonnast. Nad lülituvad mitmesse elusfääri väljaspool kodu ja kooli: töö-, mitteformaalsete rühmade ja organiseeritud vaba aja veetmise maailma. (Lindgren 1994: 67)

Eelnevalt kirjeldatud väljapoole suunatud areng on hästi jälgitav laste arusaamade kujunemisel seoses kõlbeliste otsustustega: milline käitumine on õige (hea, sobiv, korrektne) ja milline on väär (halb, sobimatu, ebakorrektne). Piaget osutas, et väikestel lastel on kõlbeliste otsuste langetamine piiratud nende poolt kasutatava loogika egotsentrilisuse ehk enesekesksusega, sest nad usuvad, et kõigil on nendega sarnane arusaamine õigest ja väärast. Ebaküpsusest tingitult on neil ettekujutus, et käitumist suunavad reeglid on niisama ranged ja muutumatud nagu füüsikaliste nähtuste vahelised põhjus-tagajärg suhted (näiteks, et kuum ahi põletab näppu). Nad ei mõista, et reeglid on teinud inimesed ise selleks, et reguleerida käitumist, ning seetõttu erinevad need reeglid füüsikaseadustest. Seepärast ei suuda väike laps kõlbeliste otsustuste langetamisel võtta arvesse inimeste kavatsusi ehk intentsioone. (Lindgren 1994: 67)

Piaget uuris laste kõlbelist arengut, jutustades neile lugusid kõlbatutest üleastumistest, ning palus siis neil avaldada arvamust, kui lubamatuks või tõsiseks peavad nad kirjeldatud käitumist. Uurimuse tulemusena töötas Piaget välja kognitiivse arengu astmed. Tema järgi on astmeid neli: sensomotoorne periood (0-2a), eeloperatsiooniline periood(2-7a), konkreetsete operatsioonide periood (7-11a) ning formaalsete operatsioonide periood (12-...). See tähendab, et laps areneb enesekesksest ja vahetust hoolitsusest enda eest hoolitsusele teiste (heaolu) eest. (Cherry 2014)

Piaget'i teooriat arendas edasi Lawrence Kohlberg. Tema küsitles samuti noori ning jõudis järeldusele, et laste moraalne areng toimub järgmiste astmete kaupa (Lindgren 1994: 68).

Esimene aste on karistuse ja allumise orientatsioon. Sellel astmel püüavad lapsed peamiselt hoiduda ebameeldivustest ja seega vältida karistust, vabaduse piiramist ja ärevust tekitavaid situatsioone. Aste vastab Piaget' sunnimoraalile.

Teine aste on instrumentaal-relativistlik orientatsioon. Ka siin on lapsed põhiliselt mures oma tarvete rahuldamise pärast, kuid nad saavad aru, et ka teistel on teatud õigused. Seetõttu ilmutavad nad mõnikord soovi jõuda kokkuleppele, mis võimaldaks võrdsel alusel rahuldada kõikide poolte vajadusi.

Kolmas aste on armsa tüdruku/hea poisi orientatsioon: "Elu kuldreegel" (Tehke teistele seda, mida te tahate, et nad teeksid teile.) Sellel astmel on lapsed õppinud tundma rõõmu teiste heatahtlikkusest ning nad püüavad nüüd neile meeldida ja nende heakskiidu osaliseks saada. Nad on konformsed sotsiaalsete normide stereotüüpsete variantidega ning võtavad otsuste langetamisel arvesse nii teiste kui endi kavatsusi ja eesmärke. Sellel astmel hakkab ilmnenema Piaget' kooperatiivsuse ja vastastikususe moraal.

Neljas aste on seaduse ja korra orientatsioon. Lapsed saavad aru, et sotsiaalne kord sõltub inimeste tahtest täita oma kohust ning nende austusest seaduslike võimuorganite vastu.

Viies aste on sotsiaalse kokkuleppe orientatsioon. Õigeid toiminguid iseloomustab nende vastavus standardsetele nõuetele ning õigustele, milles ühiskond on kokku leppinud. Reegleid võib muuta, kasutades seaduslikke protseduure. Võrreldes eelmisega on sellel astmel tehtud otsustused palju paindlikumad. Enamik emotsionaalselt küpsetest täiskasvanutest on võimeline arutlema sellel tasemel vähemalt mõningatel juhtudel.

Kuues aste on universaalsete eetika printsiipide orientatsioon. Tehes sellel tasemel otsustusi, ei järgi inimene mitte ainult ühiskonna fikseeritud reegleid, vaid pöörab tähelepanu ka sellele, kui võrd respektieritakse universaalseid eetilisi printsiipe. Äärmuslikel juhtudel võib inimene oma põhimõtete kaitsmise nimel leppida avaliku alandusega või isegi minna märtrisurma. Selle arengutaseme saavutavad vähesed.

Kohlbergi uurimused erinevates kultuurides veensid teda, et inimeste areng toimub alati vastavuses nende astmetega. Nii näiteks ei saa lapse areng alata teisest astmest, enne tuleb läbi teha areng esimesel astmel. Kuigi diskussioonid ja debatilised võivad soodustada laste ja noorte kõlbeliste otsuste nagu teistegi võimete arengut, on siiski tõenäolisem, et sellele avaldab veelgi suuremat mõju meie poolt jälgitav teiste inimeste käitumine, s.t. protsess, mida Albert Bandura nimetab sotsiaalseks õppimiseks või modelleerimiseks, enamik inimesi aga – matkimiseks, jäljendamiseks või imiteerimiseks. (Lindgren 1994: 69-70)

Enamik inimesi arvab, et kõlbelise arengu otsustavaks faktoriks on see, mida vanemad ja õpetajad teevad või lastele ütlevad, kuid valdav osa uurimistulemusi viitab sotsiaalse õppimise suuremale mõjule. Teisisõnu, lapsed võivad kas vähem või rohkem kuulata oma vanemate soovitusi ja nõuandeid, kuidas tuleks käituda, kuid üldjuhul jäljendavad nad nende tegelikku käitumist. Sõnad ja teod ei ole alati kooskõlas ning lapsed, nagu enamik täiskasvanuidki, pööravad rohkem tähelepanu tegudele. (*Ibid.*)

Koos kõlbelise arenguga kasvab ka võime tajuda teiste tundeid ja prognoosida käitumisaktide ning sündmuste võimalikku mõju teiste hoiakutele. Nende oskuste areng on lähtealuseks empaatialle. Empaatiat mängib olulist rolli Robert Hogani väljapakutud

kõlblise arengu skeemis. Vastavalt Hoganile toimub laste areng läbi järgmiste astmete (*Ibid.*:71):

1. Kõlblusteadmiste omandamine – s.o. käitumismallide äratundmine, mida inimesed järgivad üksteisega suheldes.
2. Sotsialiseerumine – ühiskonnas käibivate vaadete omaksvõtmine ehk internaliseerimine.
3. Empaatia – teiste tunnete, hoiakute, aga ka nende tegevuse põhjuste mõistmine, miks nad just nii toimivad.
4. Käitumisreeglite seadusjõulisuse tajumine – fakti aktsepteerimine, et reeglid on inimeste tegutsemises määrava tähtsusega.
5. Autonoomia saavutamine – võime langetada ise otsuseid, mõnel juhul isegi vaidlustades konventsionaalsel moraalil rajanevat käitumist. Selle taseme saavutavad vaid väga ebatavalised (täiskasvanud) inimesed.

Veelgi laiahaardelisemalt ja süstemaatilisemalt kirjeldab inimese isiksuslikku arengut Erik Eriksoni (1902-1994) teooria. Toetudes Sigmund Freudi psühhoanalüütilistele ideedele ja meetoditele, võttis ta vaatluse alla inimese sotsiaalse kogemuse ja selle peegelduse tema eneseteadvuses. Analüüsi tulemusena sündis teooria, et inimese isiksuslik ja sotsiaalne areng kulgeb kindlate astmete järgnevusena. Tema taotluseks oli luua teooria, mis kehtiks kõigi inimeste kohta, olenemata kultuurikontekstist. Eriksoni teooria kohaselt on inimese elutsükklis kaheksa astet, mis avalduvad spetsiifiliste arengukriisidena. Iga astme lahendamise edu või ebaedu mõjutab edasist üldist arengut. (Krull 2000: 137) Siin kohal tooks välja kaks arenguastet – neljanda ja viienda astme, mis puudutavad just kooliiga.

Neljanda arenguastme alla läheb noorem kooliiga: seda iga iseloomustab kiire üldine areng, kus lapselt oodatakse üha raskemate ja keerulisemate ülesannetega toimetulekut. Mida usaldavam, autonoomsem ja initsiatiivikam on laps, seda kergem on tal nende ülesannetega toime tulla ja seda enam tunneb ta sellisest tegevusest rõõmu. Nii areneb õpilase töökus ja ettevõtlikkus. Seevastu õpilasel, kes ei usalda ümbritsevat maailma, ei tunne end iseseisvana ning kellel jääb vajaka initsiatiivist, on raske sammu pidada oma

reipamate ja enesekindlamate eakaaslastega. See arenguaste on töökuse ja ettevõtlikkuse ning alaväärsustunde konflikti lahendamine. (*Ibid.*: 141-142)

Viies arenguaste on Eriksoni sõnul identiteedi kujunemise ja hajumise konflikti lahendamine. Kui õpilane on pikema aja jooksul kogunud edu nii intellektuaalsete kui ka sotsiaalsete probleemide lahendamisel, kujuneb tal veendumus eneseefektiivsusest. See arenguaste kajastab noorukiea alguses tekkivat identiteedikriisi, millega algab üleminek täiskasvanute maailma. Sel perioodil seavad noorukid kahtluse alla paljud täisealiste väärtused, mida nad seni aktsepteerisid kui ainuõigeid, ning panevad aluse oma isiklike väärtuste ja identiteedi kujunemisele. (Krull 2000: 142)

Piaget' uurimuse põhjal selgus, et laps areneb enesekesksest ja vahetust hoolitsusest enda eest hoolitsusele teiste (heaolu) eest. Sama põhimõte on ka waldorfpedagoogikal, et õpilane peab enda tugevusi kasutama teiste abistamiseks. Waldorfpedagoogika ühtib suures osas klassikalise pedagoogika seisukohtadega. (Tuulik 1995: 166) Waldorfpedagoogikas mõistetakse arenguetappe 7-aastaste tsüklikena. Kuid teine tase on kõigil teooriatel sama – laps õpib jäljendamise teel ning just tegelikku käitumise järgi.

1.4 Sotsiaalsete oskuste arengukeskkond ja õppemeetodid

Lapse arengukeskkonna olulisemateks komponentideks on perekond, kaaslaste rühm ning üldine elukeskkond. Lapsed omandavad valdava osa oma käitumismallidest, hoiakutest ja väärtusorientatsioonidest vanematelt. Perekonna vahetul eeskujul ja mõjul kujunenud väärtused ja hoiakud on väga püsivad. Samuti kujuneb lastel perekonna mõjul üldine ellusuhtumine ja püüdluste tase. (Krull 2000: 146)

Perekonna järel on tähtsuset järgmiseks laste sotsiaalse arengu mõjuriks suhtlemine eakaaslastega. Kooliajal muutub eakaaslastega suhtlemine kõigile õpilastele igapäevaseks elunormiks. Sellest hetkest hakkab vähenema perekondliku keskkonna mõju laste sotsiaalsele arengule ja suurenema koolimiljöo ning kaaslaste maailma osatähtsus selles. Suhtlemisest eakaaslastega algab laste tegelik integreerumine tulevaste ühiskonda. (*Ibid.*: 151)

Peale perekonna ja kaaslaste mõjutab laste sotsiaalsed arengut ka vahetu kasvukeskkond, mis küllaltki suures ulatuses määrab nii perekonna kui ka lapse teiste suhtluspartnerite käitumise. Tänapäeval üldises sotsiaalse keskkonna mõju pidevalt suureneb ja kohaliku eripära roll laste sotsiaalse teadvuse kujunemisel väheneb. Seda põhjustab üldine globaliseerumine, mille põhilisteks tööriistadeks on massikommunikatsioon: ajakirjandus, raadio, internet, televisioon. (*Ibid.*: 154)

Paljud teoreetikud väidavad, et sotsiaalseid oskusi omandatakse paljuski jälgimise ja jäljendamise teel. Siiski on neid võimalik õppida ka sihipärase harjutamise kaudu. Sotsiaalsete oskuste õppimine ei ole võimalik traditsioonilise akadeemilise õpetamisviisi järgimisel, küll aga on võimalik seda õpetada kogemuslikult, kui kasutada aktiivõppemeetodeid. (Saar 2005: 145)

Helve Saari (*Ibid.*) sõnul on sobivateks õppemeetoditeks sotsiaalsete oskuste arendamisel: õpetaja jutustus, vestlus, diskussioon, ajurünnak, erinevad mängud (sh rolli mängud, probleemide lahendamise mängud, meeskonnatöö mängud jne), dramatiseeringud, kujutlusülesanded, juhtumite analüüsid, eneseanalüüs, eakaaslaste õpetamine.

Sotsiaalseid oskusi on võimalik arendada kõigis ainetundides. Sotsiaalsete oskuste õpetamise ideaalseks keskkonnaks on näiteks inimeseõpetus, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, keeleõpetus ja kirjanduse tunnid. Koostööoskuste arendamiseks on väga head võimalused ka kehalise kasvatuses (meeskonnatöö oskused, oskus võita ja kaotada, oskus alluda ja juhtida). Samuti loovad selleks mitmesugused klassi- ja koolivälised üritused. Tuleb märkida, et väga oluline õppimise juures on ka õpetaja enda sotsiaalne kompetentsus, täpsemalt – positiivne rollimudel – kuidas õpetaja analüüsib enda käitumist, kuidas suudab toime tulla tugevate emotsioonidega, kuidas jagab tunnustust õpilastele, kuivõrd aktsepteerib erinevusi, kuidas lahendab konflikte. (*Ibid.*: 146)

Waldorfpedagoogikas pööratakse suurt tähelepanu laste sotsiaalsete oskuste arendamisele. Käesoleva töö autori poolt on valitud Rosma Haridusseltsi poolt peetav Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal uurimaks, kuidas arendatakse laste sotsiaalseid

oskusi waldorfkoolis. Johannese Kool ja Lasteaed on üks esimesi Eestis asutatud waldorfkoole, mis tegutseb tänaseni.

2. UURIMUS LASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE ARENDAISEST WALDORFKOOLIS

2.1. Uurimuse eesmärk, uurimisküsimused ja uurimispiirkond

Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kuidas aredatakse waldorfkoolis laste sotsiaalseid oskusi ja kuidas hindavad nende oskuste omandamist lapsevanemad, kelle lapsed sellises koolis õpivad.

Eesmärgist tulenevalt seati järgmised uurimisülesanded:

- tutvuda vastava teemakohase kirjandusega.
- sobivate waldorfasutuste otsimine uurimuse läbiviimiseks;
- küsimustike koostamine;
- ankeetküsitluste läbiviimine;
- saadud vastuste analüüsimine ja kokkuvõtete tegemine.

Eesmärgist tulenevalt soovitakse uurimistööga leida vastused järgmistele uurimisküsimustele:

1. Milliste tegevuste kaudu arendavad õpetajad laste sotsiaalseid oskusi? (Nt: positiivne suhtumine eakaaslastesse, koostööoskused nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, enese tundmine, enesejuhtimine ja enesekehtestamine, piirangute ja normide aktsepteerimine, õppimisel oma võimetestentsiaali kasutamine jne)
2. Millise hinnangu annavad õpetajad oma klassi lastesotsiaalsetele võimetele?

3. Kas õpetajad on märganud enda klassis tõrjutud õpilasi? Kui jah, siis mis võiks olla nende arvates selle põhjuseks ja kuidas seda probleemi saab lahendada.
4. Kas õpilased omandavad järgmisi oskusi: positiivne ellusuhtumine, suhtlemisoskus, kohusetundlikkus, abivalmidus, probleemide lahendamise oskus, sallivus ja teistega arvestamine, iseseisvus, valmisolek elukestvaks õppeks, oskus õpitut töös rakendada, loovus ning meeskonnatöö?

Uurimusküsimustele vastuste saamiseks küsitleti Johannese kooli õpetajaid ja koolis õppivate laste vanemaid. Küsitluste käigus kogutud andmeid analüüsitakse ning saadud tulemustele tuginedes tehakse järeldusi. Uurimustulemused võimaldavad teha üldistusi ainult selle kooli kohta, mida uuriti.

Uurimispiirkonnaks valiti Põlva valla asuv Johannese kool. Lähim teine waldorfkool Põlvale asub Tartus, mis asub 48 kilomeetri kaugusel. Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal on 1989. aastal kodanikualgatusena rajatud üldhariduskool ja lasteaed, mis asub Eesti hariduse suurkuju Johannes Käisi sünnipaigas Põlva külje all Rosmal. (Avaleht: 2014)

Kooliõppekava on riiklikult tunnustatud ja tugineb waldorfpedagoogikale, tagades Kagu-Eesti peredele valikuvõimaluse laste hariduse omandamisel. 2013/14. õppeaastal õpib neil 63 õpilast ja lasteaia käib 38 last kokku 16 omavalitsusest (Põlva-, Võru-, Valga- ja Tartumaalt). (Koolipere: 2014)

Rosma kooli ja lasteaia lapsed koos vanemate ning õpetajatega moodustavad omalaadse hariduskogukonna, mis hoiab kokku ja panustab loodushoidliku mõtteviisi ning säästva elulaadi edendamisse. Mahepedagoogika viljelejana sobib Rosma Haridusselts tugevdama Põlvamaa kui roheline maakonna kuvandit ning täiendab hästi Põlva, Võru ja Valga maakonna loodavat ühist mahemaakondade piirkonna visiooni. (Avaleht: 2014)

Johannese kooli igapäevaelu põhineb waldorfpedagoogikas olulisel rütmil. Elu põhineb rütmil, rütmiline kord on olemas kogu looduses, alates kõige igapäevasemast päeva ja öö ehk valguse ja pimeduse vaheldumise rütmist kuni hingamise ja südame töö väsimatu rütmini inimeses eneses. Kogu kasvamine ja kujunemine kulgeb rütmiliste

kordustena. Rütmi mõju põhineb kindlustundel, mis lapses tekib – ta orienteerub kindlalt ajas ja ruumis ning säästab lisaks ka energiat – rütm kannab. (Koolipere: 2014)

Selle teadmisega on koostatud ka waldorfkooli õppeplaan nii, et ta arvestaks ja toetaks areneva lapse vajadusi. See on rütmiline õppeplaan, mille puhul on oluline õppetöö tsükklilisuse printsiip: ühte õppeainet käsitletakse kolm kuni neli nädalat järjest. See võimaldab ainesse süveneda. (*Ibid.*)

Laste koolipäev on liigendatud loomuliku päevarütmi järgi. Päev algab kell 8.00 pika põhiainetunniga (1 t. 45 min.). Sellele järgnevad ainetunnid (45 min.), kus rõhuasetus on pideval rütmilisel kordamisel: võõrkeeled, muusika, liikumine jne. Päeva lõppu jäävad rohkem praktilise kallakuga õppeained nagu käsitöö, puutöö, aiandus jt. (*Ibid.*)

Waldorfkool tähendab lapse ja tema vanema jaoks ühist õppetööd poistele ja tüdrukutele, kahte võõrkeelt alates esimesest klassist, tsükliõpet, 12 klassi hõlmavat ühiskooli, istumajätmisest loobumist, õppetöö kunstilist kujundamist, põhjalikke hinneteta tekstitunnistusi, üld- ja kutsehariduse ühendamist. (Pedagoogika: 2014)

Waldorfkoolis omandatakse sotsiaalset pädevust võimalikult stabiilses klassikollektiivis, kuhu kuuluvad erineva andekusega õpilased. See on elulähedasem, kui samatasemeliste võimetega õpilaste hinnetele orienteeritud õppimine tavakoolis. Nõrkade õpilaste kõrvaldamine klassikollektiivist neid istuma jättes, asetab abstraktse saavutusvajaduse klassi sotsiaalsest kandevõimest ettepoole. Waldorfkoolide eesmärgiks on õppimine vastastikuse koostöö ja abistamise kaudu. Taiplikumad õpilased õpivad rohkem, kui neil on võimalus aeglasematele õpilastele midagi selgitada. Ka viimased õpivad paremini, kui nad ei ole sõltuvad ainult õpetaja seletustest. Ülesannete ühine lahendamine erineva tasemega õpilastest koosnevates rühmades on eelharjutuseks hilisemale kutseelule, milleks juba kool peaks ette valmistama. (*Ibid.*: 2014)

2.2. Uurimuse läbiviimine, valim ja metoodika

Uurimus viidi läbi kasutades kombineeritud uurimismeetodit. Kombineeritud uurimismeetod tähendab nii kvantitatiivsete kui ka kvalitatiivsete andmete kogumist ja analüüsi. Selle töö puhul kasutatakse teooriat laia seletusliku raamistikuna. Sellisel juhul pakub teooria mingile käitumisele või hoiakule seletust ning seda võib hiljem täiendada muutujate konstruktsioonide ja hüpoteesidega. Uurimistulemuste saamiseks on läbiviidud õpetajatega struktureeritud küsitlus kasutades nii avatud kui suletud küsimusi. Vanematele esitati vastamiseks valikvastustega küsimustik. Küsitlused viidi läbi paber kandjal kirjalikult.

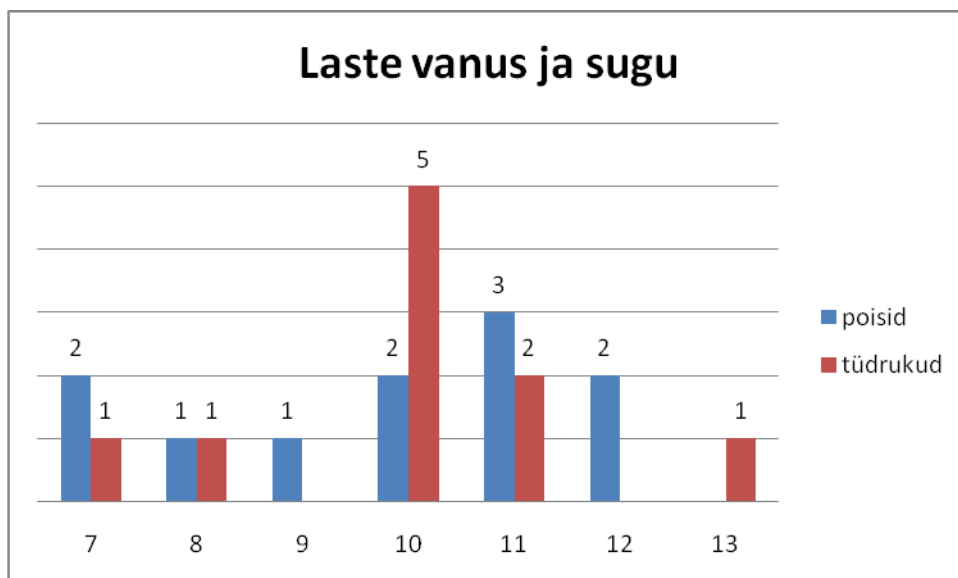
Ankeetküsitlused jaotati eelnevalt kokkulepitult 10-le waldorfkool õpetajale ning 63-le lapsevanemale, neist tagastati 4 õpetaja ankeeti ja 21 lapsevanema oma, millest moodustus lõplik valim. Vastanud lapsevanematest 11 olid poisi vanemad ning 10 tüdrukute vanemad.

Küsitlused viidi läbi aprillis 2014. aastal. Eelnevalt küsis töö autor nõusolekut küsitluse läbiviimiseks. Ankeetküsitlused jagati laiali personaalselt ning lapsevanemate küsitlused jagasid laiali õpetajad oma klassi õpilaste kaudu.

Küsitlused viidi läbi eelnevalt koostatud küsimuste põhjal. Küsitluse käigus saadud andmeid analüüsiti Microsoft Excel programmiga, küsimuste vastused analüüsiti teemade kaupa. Küsitlused olid anonüümsed ning vastajate nimesid töös ei kasutata.

2.3 Analüüs ja tulemused

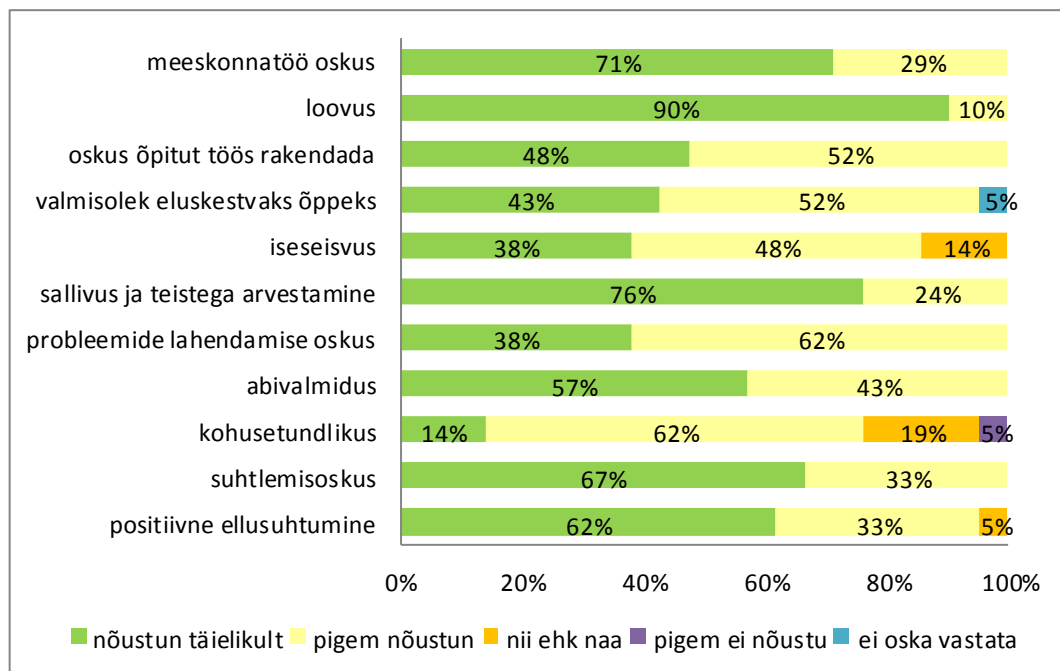
Uurimuses osalenud lapsevanemad märkisid küsimustikus oma lapse soo ja vanuse. Järgneval joonisel (Joonis 1.) on välja toodud vastanute lapsed soo ja vanuse põhjal. Jooniselt võib välja lugeda, et kõige rohkem on vastanud lapsevanemate seas 10-aastaste laste (5 tüdrukute ning 3 poisi) vanemaid, samas vastanute seas on vaid üks 13-aastase lapse vanem.

Joonis 1. Laste jagunemine soo ja vanuse järgi n= 21 (autori koostatud).

Waldorfkooli lapsevanemate küsitluse tulemuste põhjal koostati vastuste jaotustabel. Sealjuures hinnati positiivseks vastused, mille puhul esitatud väitele oli vastatud „nõustun täielikult“ või „pigem nõustun“. Uuringu põhiosas on tulemused esitatud joonistena, kus on tulpades hinnangute osakaalud väite kohta ning iga hinnangu taseme kohal on märgitud ka vastavalt vastanud inimeste arv. Vastajatel paluti hinnata koolis omandatavaid oskusi ja kujundatavaid omadusi.

Kõige kõrgemalt hindasid vanemad kooli osa loovuse kujundamisel (nõustus 90% vastanutest), kõrge hinnangu said ka suhtlemisoskus, positiivne ellusuhtumine, sallivus ja teistega arvestamine ning meeskonnatöö oskus. Rohkem nähti probleeme kohusetunde kujunemisel. Probleemide lahendamise oskust ja elukestvaks õppeks valmisolekut on vanematel sageli raskem hinnata, kuna need omadused ilmnevad täiel määral sageli alles hilisemas vanuses, sellele viitab vastusevariandi „ei oska vastata“ olemasolu.

Joonis 2. Johannese kooli lapsevanemate hinnang koolis omandavate oskuste ja omaduste kohta (autori koostatud).

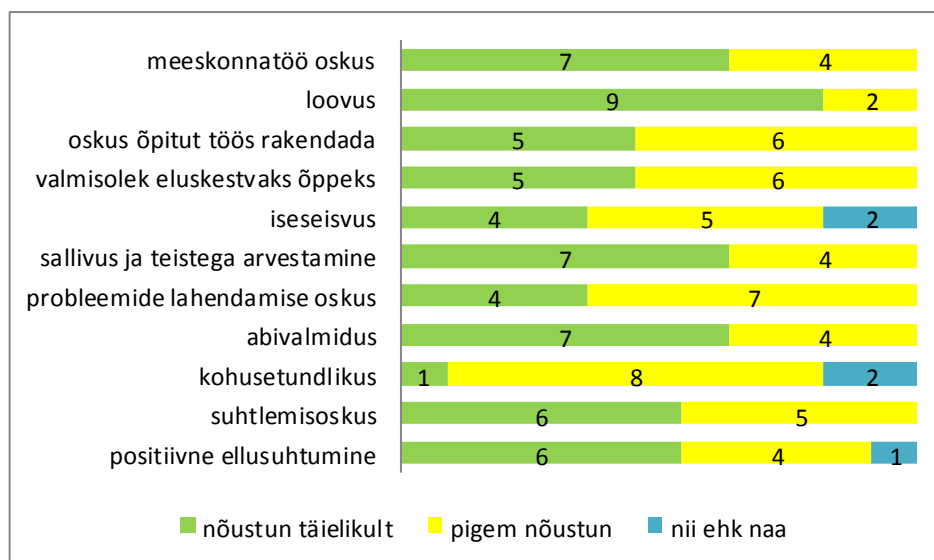
Samasuguste tulemusteni jõuti üle-eestilises uuringus „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“. Loovus oli ka selles uuringus esikohal. Ainuke erinevus seisneb abivalmiduse hinnangus. Käesolevas uurimuses seda omadust väga kõrgelt ei hinnatud, samas kui mahukamas uurimuses hinnati seda kõrgelt.

Loovus on isiksuse omaduste kogum, mis annab eeldused mistahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada ja algupäraseid tulemusi saada. See on uudsete ideede tootmine, mis on asjakohased ja tõhusad. Loovus kui iseloomujoon on mingil määral olemas kõigil inimestel, selle arendamine lapsel tekitab temas motivatsiooni õppimiseks, mis on väga tähtis ja väga tore tegevus, millega kaasneb ülesandele täieliku pühendumise kogemus; võimaldab väljaspool kooli õpitud teadmiste kasutamist, uute seoste leidmine ning selle alusel erinevaid ideid välja pakkuda.

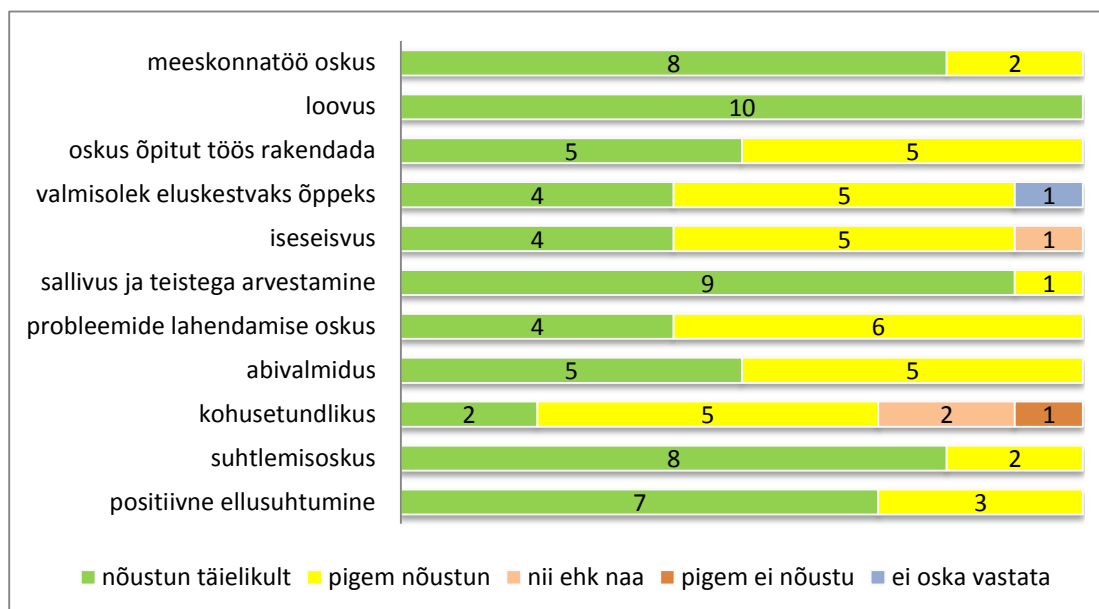
Loovus võimaldab lapsel alati välja öelda oma mõtteid ja ülesannete lahendusi, eriti siis kui ta on segaduses ja ehmunud oma ebatavalisest ideedest.

Selle omaduse arengu kõrgelt hindamine oma laste juures on ka tunnustus Johannese kooli pedagoogide tööle.

Järgnevatel kahel joonisel (Joonis 3. ja Joonis 4.) on omaduste ja oskuste andmed esitletud vastavalt laste soo järgi.

Joonis 3. Poistele antud hinnangud (autori koostatud).

Joonis 4. Tüdrukutele antud hinnangud (autori koostatud).

Joonistelt võib välja lugeda, et olenemata soost hinnati loovust väga kõrgelt. Erinevalt hinnati kohusetundlikkust, tüdrukute puhul anti lausa üks negatiivne hinnang „pigem ei nõustu“. Ülejäänud omadustele ja oskustele, anti mõlemal juhul sarnane hinnang. Väike erinevus on ka hinnangutes suhtlemisoskuse ja positiivse ellusuhtumise kohta. Tüdrukute vanemad on nende omaduste arengut hinnanud veidi kõrgemalt kui poiste vanemad. Samas on hindavad lapsevanemad poiste abivalmiduse arengut koolis kõrgemini kui tüdrukute vanemad.

Kohusetundlikkuse puhul pakuti kõige rohkem erinevaid hinnanguid. Sallivuse ja teistega arvestamise puhul „nõustuti täielikult“ tüdrukute puhul 9-1 juhul 10-st. Poistel aga 7 juhul 11-st.

Kui tavapäraselt võiks arvata, et poisid ja tüdrukud on väga erinevad, siis antud juhul see ei vasta tõele. Vastupidi, poistele ja tüdrukutele anti väga sarnased hinnangud. Erinevus tava arvamustest, et poisid arenevad tüdrukutest aeglasemalt, siinkohal paika ei pea. See võib tulenda sellest, et lapsi arendatakse teadlikult täpselt selles suunas ja sellises tempos nagu neile eakohane. Kellegilt ei nõuta liiga vara liigseid oskusi või kohustusi. Waldorfkoolis tehakse väga palju grupi- ning paaristöid, mis kindlasti aitab positiivselt kaasa, et lapsed areneksid ühtlaselt.

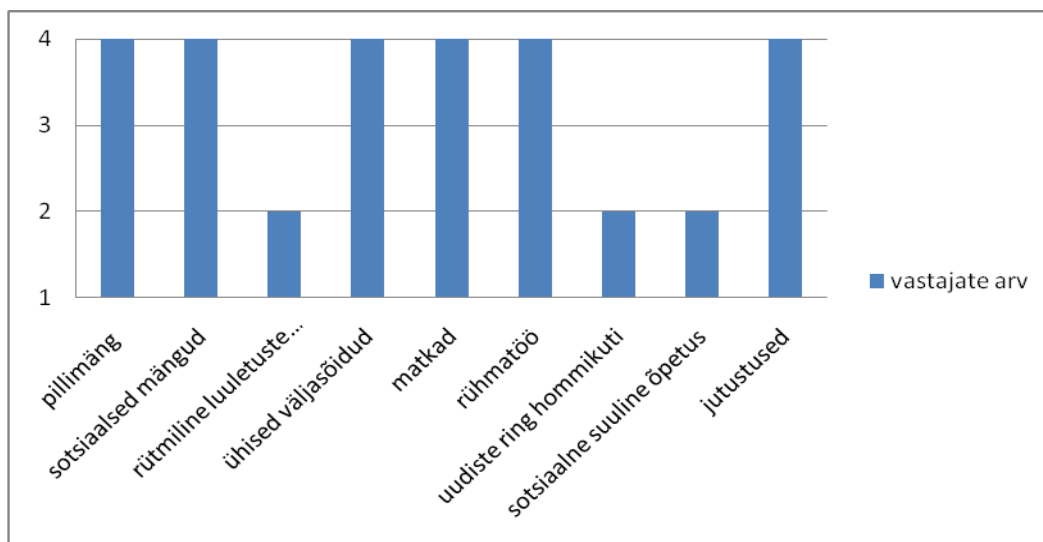
Lapsevanematele edastatud küsimustikes ei olnud autori poolt esitatud avatud küsimusi, aga üks lapsevanem kirjutas küsitluslehele täiendavalt: *„Juhin tähelepanu sellele, et nende oskuste ja omaduste omandamine, õppimine on lapse ja inimese loomulik püüud elus. Samuti on see minu kui lapsevanema püüud neid oskusi ja omadusi lapses arendada. Nii, et kokkuvõttes on see kõigi kooskõla ja ühine püüud lapse arengus ja selle nimel. Arvan veel, et on vanema vastutus, mida lapse kasvamisel toetada, kuhu teda suunata, seda kuidas kodus last kasvatada, kuhu kooli panna laps õppima jne. Kool oma eesmärgilt juba loomulikult ise soovib toetada parimal viisil lapse oskuste ja omaduste arendamist ja seda sõltumata pedagoogilistest meetoditest. Kuid kool kui umbisikuline nimetus seda konkreetselt teha ei saa. Seega sõltub kõik õpetajast kui isiksusest ja seda nii waldorfkoolis kui igas teises koolis. Antud juhul Rosmal on minu jaoks, minu arvates parim kooslus õpetajaid ning tänu neile on võimalik lastel maksimaalselt areneda. Hindan õpetajaid just tänu nende isiksustele- tõekspidamistele*

(nii isiklikud kui waldorfpedagoogika) pühendumus, tähelepanu, loomingulisus, soojus jne – see nimekiri tuleks väga pikk“

Arvamusest võib järeldada, et kooli ja lapsevanemate vahel käib tihe koostöö ning toimib vastastikune austus. Mõlemad pooled – õpetajad ja vanemad – teevad kõik selleks, et laps areneks maksimaalselt ning, et õigel ajal arendataks õigeid oskusi ja omadusi. Seda kinnitavad ka õpetaja poolt antud vastused.

Uurimiseesmärgist lähtuvalt küsiti õpetajatelt, kuidas nemad arendavad õpilaste sotsiaalseid oskusi. Tulemusi oli raske analüüsida, kuna tagasisidet tuli vähe tagasi. Laiali jagatud 10-st ankeedist jõudis uurijani ainult 4. Kuid üldise arusaama milliste tegevuste läbi arendatakse koolis laste sotsiaalseid oskusi ja omadusi, saab nende põhjal anda küll.

Õpetajate sõnul on koolipäev ja -nädal üles ehitatud nii, et igal õpilasel oleks võimalus ennast individuaalselt näidata ja samas ka teisi kuulata. Küsitlusest selgus, et Johannese koolis kasutavad õpetajad laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks järgmisi tegevusi (Joonis 5.): pillimäng (nt. flöödi mängimine), sotsiaalsed mängud liikumistundides (rahvatants, mis põhineb eeskuju najal; meeskonnamängud; rollimängud ning näiteks selline mäng, kus lapsed peavad üksteisest väga lähedalt mööduma), ühised väljasõidud ja matkad, rühmatöö/paaritöö (teineteise tunnustamine) ning õpetaja jutustused.

Joonis 5. Sotsiaalseid oskusi arendavad tegevused (autori koostatud).

Välja toodi veel rütmilist luuletuste retsiteerimist, mis on kõige omasem 1. ja 2. klassile. Veel nimetati uudiste ringi hommikuti, sotsiaalset suulist õpetust ning ühiseid loovtegevusi. Tähtsaks peetakse ka kohtumist erinevate olukordade ja inimestega ning õpilaste kaasatust klassi/kooli probleemide arutlemisel ja lahendamisel. Waldorfpedagoogikas on tähtsal kohal ka kuupeod, mis annavad õpilasele koostöö, otsustamise, esinemise, aga ka planeerimise oskusi.

Rühmatööde abil on võimalik kogeda koostegutsemise rõõmu ja meie-tunnet, toetada iga õppija arenemist nii oskuses teistega arvestada ja teisi abistada kui ka ennast kollektiivis kehtestada. Rühmas tuleb kõigil leida oma roll ning seda niimoodi täita, et kogu rühm oleks rahul ja samas ka ühelegi selle liikmele ülekohut ei tehtaks. Kui liigutakse ühise eesmärgi poole, soosib see abistavat käitumist – kellegi mahajäämine mõjutab ka teisi, seetõttu peavad tugevamad nõrgemaid abistama. (Rakvere... 2012: 224)

Rühmas on võimalik positiivselt ära kasutada igapäevase eripära, leides selliseid ülesandeid ja rolle, mis tõstavad esile ta tugevusi. Teiselt poolt on võimalik õppijatele pakkuda rolle, mida nad tavaliselt ei koge. Selline tegevus võib avada õppija rollipiire ja pakkuda uusi kogemusi enda tundma õppimisel. Ühistegevuses õpivad õpilased aru saama, et inimesed on erinevad – võimed, oskused, suhtumine, töötempo jne ei ole võrdsed. Samas õpitakse erinevusi (näiteks rollide jaotamisel) positiivselt kasutama ning tööd väärtustama. (*Ibid.*: 224)

Kuna erinevate klasside õpetajate valitud tegevused ühtisid, võib järeldada, et samu tegevusi kasutatakse erinevates klassides ja vanuseastmetes. Kõik nimetatud tegevused lisavad lastele uusi kogemusi, on kogemuslikud õppemeetodid, mis sotsiaalsete oskuste arendamisel on sobivaimad.

Küsitluses uuriti ka õpetajate arvamust oma klassi laste sotsiaalsete võimete kohta. Enamus hindas hetkeseisu positiivseks. 1. klassi õpetav õpetaja tõi välja, et õppeaasta jooksul on tehtud palju edusamme ning klassil on välja kujunenud tugev ühtekuuluvus tunne. Sama väitis ka teise klassi õpetaja. Õpetaja, kes õpetab liitklassi, kuhu kuuluvad 3. ja 4. klass, ütles, et klassis ollakse teineteise suhtes sallivad, kuid kohati veidi

ülemeelikud. Tema arvates on klassi sotsiaalsed võimed head, aga arenguruumi siiski veel on.

Kuna keskkond on laste arengu üks olulisemaid komponente ja suhtlemine eakaaslastega kooliajal suureneb, siis on raske ülehinnata koolimiljöo tähtsust laste sotsiaalses arengus. Kindlasti on oma mõju ka õpetaja sotsiaalsel kompetentsusel. Ühtekuuluvustunne ja sallivus on olulised faktorid laste enesekindluse tõstmisel.

Küsitluses uuriti ka, kuidas tullaakse kollektiivis toime väheste sotsiaalsete oskustega lastega, näiteks tõrjutud õpilastega. Uuriti, kas selliseid lapsi koolis on ja kui on, siis mis võib olla tõrjutuse põhjuseks ning kuidas seda probleemi üritatakse lahendada.

Waldorfkoolis on üks õpetaja tööülesannetest jälgida ja hinnata igat last eraldi ning ta on pädev andmaks igaühele eraldi hinnangut. Tõrjutuse märkamine on oluline, kuna see viitab puudustele sotsiaalsetes oskustes. Kui seda ei märgata, võib see avaldada negatiivset mõju lapse õpitulemustele ja põhjustada koguni koolitee katkemise.

Uuringust selgus, et 1. ja 2. klassis tõrjutud lapsi ei ole. Kuid 3-4. klassis on mõningad juhtumid siiski olemas. Tõrjututena toodi välja näiteks veidi priskem tüdruk, kes end ise oma ebakindluses veidi eraldi seadis; äkilise loomuga rusikatega vehkiv poiss, kelle käitumine teistest võõristust tekitab; aeglasema olekuga, kuid siiski tähelepanu püüdev noormees, kes vahel lihtsalt teisi segab ja seetõttu pahameele osaliseks saab.

Kõiki selliseid olukordi tuleb märgata ja igale juhtumile erinevalt reageerida. Enesekindluse tõstmiseks tuleb vestelda lapsega eraldi, arutledes, et kõik inimesed on erinevad nii välimuselt kui ka hingeliselt. Tuleb rõhutada, et tema erinevus, ei tähenda seda, et ta oleks teistest millegi poolest kehvem vaid hoopis samaväärne. Teisi segavat poissi aidatakse järele niimoodi, et õpilane kes teab rohkem ja jõuab kiiremini edasi, jagab enda tarkust ja oskusi poisiga, aitamaks teda teistele järgi.

Õpetajad ütlevad, et tänu sellistele juhtumitele muutuvad õpilased teiste suhtes tolereerivamaks ning saavad aru, et iga inimene on erinev ning teda tuleb aktsepteerida sellisena nagu ta on. Waldorfpedagoogikas tuleb õpilastel enda tugevaid külgi kasutada teiste aitamiseks.

2.4 Järeldused

Lapsevanemad tõstsid esikohale koolis omandatavate oskuste ja omaduste seas loovuse arengu, mis on ka waldorfpedagoogika aluspõhi, kuna oma vaimse potentsiaali kasutamine, teostamine ja arendamine on inimese keskene põhitarve ja põhimõtteliselt ainus rahuldav eluviis. Selle potentsiaali vabanemine maksimaalse rakendatuse huvides on samas ka ühiskondliku arengu ja uuenemise eelduseks

Loovate tegevuste puhul toimub käte ja aju koostöö, mis nõuab hoolikust, iseseisvat arusaamist ja otsuste vastuvõtmist. Samuti annab see edu või ebaedu kogemuse, kui kõik kas tuleb välja või mitte. Harjutused kunstivallas seavad lapsi ümbritsevast elust pärinevate probleemide ette. Nad ei saa ülesandeid lahendada, kui nad ennast ei vabasta, kui nad materjali sisse ei ela. Sellele sisseelamisprotsessile järgneb sageli kogu hingeliigutuste skaala – ootus, pettumus, viha, resignatsioon, järelemõtlemine, üllatus, uued ootused, uued tahtepingutused, siiras rõõm loovast tegevusest. Loova tegevuse käigus rajatakse alus võimele huvi tunda ja seda arendada. (Carlgren 1992: 54)

Eriksoni sõnul (Krull 2000: 141) mida usaldavam, autonoomsem ja initsiatiivikam on laps, seda kergem on tal nende ülesannetega toime tulla ja seda enam tunneb ta sellisest tegevusest rõõmu. Nii areneb õpilase töökus ja ettevõtlikkus. Seevastu õpilasel, kes ei usalda ümbritsevat maailma, ei tunne end iseseisvana ning kellel jääb vajaka initsiatiivist, raske sammu pidada oma reipamate ja enesekindlamate eakaaslastega.

Waldorfkoolis on tähtsal kohal sallivus ja teistega arvestamine, abivalmidus, meeskonnatöö, suhtlemisoskus ning positiivne ellusuhtumine. Rühmades õppimine soodustab sotsiaalsete suhete mõistmist. Vastastikune huvi ja abi ergutab igäihte individuaalset õppimist. (Wilkinson 2006: 27) Kõigi nende oskuste arengut oma lastel hindasid ka küsitatud Johannese kooli lapsevanemad kõrgelt.

Õpetajad waldorfkoolis arendavad teadlikult laste sotsiaalseid oskusi ja omadusi. See kõik tuleneb waldorfpedagoogika põhitõdedest: laps on tundlik välismõjudele ja keskkonnale; oluline on rütm ja kordamine; õppimine läbi matkimise ja eeskujut.

Albert Bandura on hinnanud sotsiaalse õppimise olulisemaks viisiks just jälgimist ja matkimist. Johannese koolis tehakse seda sotsiaalsete mängude ja ühisürituste kaudu. Rütmiliste tegevuste läbi arendatakse lapse turvatunnet kogu eluks. Loovuse arendamiseks on oluline keskkond ja õpetaja enda positiivsus.

Vastavalt Caldarella ja Merrell'i uurimusele, mille tulemusena valmis positiivse käitumise taksonoomia, võib väita, et waldorfkoolis toimub õpilaste sotsiaalsete oskuste teadlik arendamine. Kõiki taksonoomias positiivsetena väljatoodud oskusi hinnati lapsevanemate poolt kõrgelt ning ka õpetajad hindavad oma klassi sotsiaalseid võimeid kõrgelt.

Uurimusest selgus, et ka waldorfkoolis on teatud juhtudel probleeme tõrjutud õpilastega. Lapsed kas on ennast ise asetanud tõrjutuse positsiooni või neid tõrjunud kaaslased. Kõikide juhtumite lahendamiseks tehakse koostööd õpetaja ja tõrjutud lapsega, samuti kaasatakse ühel hetkel kogu kollektiiv. Probleemide diskussioon kogu klassiga on samuti üks võimalus arendada laste sotsiaalseid oskusi, kuna see tähendab, et saadakse kuulutada enda arvamust, samas kui peab kuulama ka teisi ja nende arvamusi aktsepteerima. Samuti tähendab see ka otsuste vastuvõtmist, teise inimese või uute olukordade suhtes.

Kuigi waldorfpedagoogikas seletatakse arengulised iseärasused lahti teisiti, kui Piaget', Eriksoni või Kohlbergi arenguteooriates, ei ole nendega suuri põhimõttelisi vastasseise. Ka waldorfpedagoogika alused tulenevad lapse arengu hingelise ja füüsilise arengu seaduspäradest, eesmärgiks kasvatada vaba isiksus, iseseisev mõtleja, otsija, otsustaja, mitte siduda last jäigalt mingi maailmatunnetusviisiga. Sarnaselt teiste teooriatega määratleb ka waldorfpedagoogika lapse arengu astmelisena ja kasutatavad sotsiaalsete oskuste õpetusmeetodid vastavad laste arenguastmetele.

KOKKUVÕTE

Waldorfkoolid on lapsekesksed. Olulisel kohal on laps ja lapse arenemine, mitte aine õpetamine. Waldorfpedagoogikas on suur rõhk enda kätega tegemisel, kogemisel. Last arendatakse ühtse tervikuna käsi-pea-süda meetodil. Pööratakse tähelepanu kehalisele, vaimsele ja hingelisele arengule koos. Lapsest areneb mõtlev ja empaatiavõimeline indiviid, isiksus, kes julgeb mõelda ja mõtet välja öelda. Lapsel on vabadus kasvada, areneda. Stressivaba arenemist soodustavad sõbralik ja kodune koolikeskkond, väike ja ühtehoidev koolipere, klassikaaslastevaheline tugev side. Waldorfkoolis võetakse kõiki iseseisvate isiksustena, arvestatakse igapäevaste võimetega

Lapse arengu seisukohalt on hea ka see, et lapsevanemad on aktiivselt kooliga seotud. Ühiselt (kooli töötajad ja vanemad ja muidugi ka lapsed) korraldatakse üritusi. Koolis on kindlad traditsioonid ja kindel aastarütm. Rütmile üldse pööratakse suurt tähelepanu. Lapsele on loodud turvaline kasvukeskkond.

Waldorfkool on just nii hea, kui head on selle õpetajad ja lapsevanemad. Valides steinerkooli, peab vanem olema valmis kaasa lööma kooli igapäevaelus. Waldorfõppeasutus pole pelgalt koht, kuhu lapsi päeval saata, vaid see on üks moodus koostöö tegemiseks lapse maksimaalse arengu tagamiseks.

Waldorfkoolis on tähtsal kohal rütm ja kordamine, teiseks eeskuju ja matkimine. Lähtutakse sellest, et iga laps areneb oma tempoga. Kunstiline kasvatus arendab tundeelu ja sotsiaalseid võimeid ning on aluseks sallivusele ja erinevuste hindamisele. Kuupidude korraldamine annab õpilasele regulaarselt võimaluse arendada nii koostöö- kui esinemise oskusi.

Lõputöö eesmärgid ja ülesanded said täidetud: anti ülevaade waldorfpedagoogikast ning waldorfkoolist; viidi läbi uurimus ning analüüsi küsitluse vastuseid ja tehti kokkuvõte.

Waldorfkoolis on lapsel võimalik rohkem kogeda. Suuri vastasseise teiste arenguteooriatega pole, küll aga seletatakse arengulised iseärasused teisiti lahti.

Uurimistulemuste põhjal võib väita, et waldorfkoolis arendatakse laste sotsiaalseid oskusi läbi erinevate loominguliste ja sotsiaalsete tegevuste nagu näiteks pillimäng (nt. flöödi mängimine), sotsiaalsed mängud liikumistundides (rahvatants, mis põhineb eeskuju najal), ühised väljasõidud ja matkad ning rühmatöö/paaristöö (teineteise tunnustamine). Tähtsaks peetakse ka kohtumist erinevate olukordade ja inimestega ning õpilaste kaasatust klassi/kooli probleemide arutlemisele ja lahendamisele.

Lapsevanemad hindavad kõrgelt waldorfpedagoogikal põhinevas Johannese koolis laste omandatud loovust ning sallivust ja teistega arvestamist. Ka laste suhtlemisoskus, meeskonnatöö oskus ja positiivne ellusuhtumine on kooli poolt hästi arendatud. Soovida jätab kohusetundlikkuse, probleemide lahendamise oskuse ja elukestvaks õppeks valmisoleku arendamine. See võib olla sõltuv ka küsitlusele vastanud vanemate laste suhtelisest noorusest (10-12 aastased).

Laste sotsiaalsete oskuste arendamine waldorfpedagoogikas, aga ka tavapedagoogikas sõltub õpetajate professionaalsusest.

Töö autori arvates võiksid ka tavakoolid rakendada osaliselt waldorfkooli põhimõtteid – suurem loomingulisus, iseseisva mõtlemise õpetamine, sotsiaalsete oskuste arendamine.

VIIDATUD ALLIKAD

Avaleht.Rosma haridusselts. [<http://rosma.edu.ee/wp>] 12.03.2014

Caldarella, P ; Merrell, K.W. 1997. Common dimensions of social skills of children and adolescents: a taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*. 26(2) 264-271

Carlgren, F. 1992. Vabaduskasvatus. Rudolf Steineri pedagoogika: pilte ja jutustusi rahvusvahelisest waldorfkoolitusest. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus

Cherry, K. Piaget's Stages of Cognitive Development. Background and key concepts of Piaget's Theory. [<http://psychology.about.com/od/piagetstheory/a/keyconcepts.htm>] (11.03.2014)

Eesti Antroposoofiline Selts.1990. Steiner – kooli põhijooned. Tallinn

Hofrichter, H. 2005. Waldorf. Nime lugu. Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen, Stuttgart

Keller, G. 2011. Südamega koolis. Tartu

Keltikangas-Järvinen, L. 2011. Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused. Koolibri.

Koolipere.Rosma haridusselts. [<http://rosma.edu.ee/wp/koolipere/>] 12.03.2014

Krull, E. 2001. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. TÜ kirjastus.

Lindgren, H.C. 1994. Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu Ülikool: OÜ Greif

Põhikooli ja gümnaasiumiseadus. RT I, 2010, 41, 240

Rakvere Vanalinna Kooli õppekava. 2012.

[[http://www.vanalinnakool.ee/files/Rakvere_Vanalinna_Kooli_õppekava\(1\).pdf](http://www.vanalinnakool.ee/files/Rakvere_Vanalinna_Kooli_õppekava(1).pdf)] 18.05.

2014

Saat, H. 2005. Sotsiaalsed oskused: kontseptsioon ning arendamise ja hindamise võimalused koolis. Tartu ülikooli õppekava arenduskeskus

Sügis, M., Valgepea, M. 2010. Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“. Tartu.

Tuulik, M. 1995. Valikuvabadus elada inimesena. Kasvamine ja kasvatus. Kasvatusfilosoofia. Tallinn.

Wilenius, R. 1993. Inimkesksesse kultuuri. Rudolf Steiner ja antroposoofia. Eesti Antroposoofiline Selts. Tallinn

Wilkinson, R. 2006. Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi. Waldorfkoolide olemus. Tallinn : Valgusesaar.

Kranich, E-M. 1991. Vabad waldorfkoolid (Steiner-koolid). Tallinn

Pedagoogika. 2014. [<http://www.waldorflasteaed.ee/pedagoogika>] 19.05.2014

Lisa 1. Lapsevanemate küsitluse näidis

Tere!

Olen Kirta Talgre, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži sotsiaaltöö korralduse kolmanda kursuse tudeng. Teen lõputööd teemal: "Laste sotsiaalsete oskuste arendamine waldorf koolis". Seoses sellega sooviksin küsida Teie hinnangut oma lapse kohta. Küsitluse vastused jäävad anonüümseks ning tulemusi kasutatakse ainult antud töö koostamiseks. Vastamine võtab mõne minuti. Sobiv vastus märkida "X-iga" vastavasse lahtrisse. Palun vastake allolevatele küsimustele.

Kui vana on Teie laps? ..... aastane

Mitmendas klassis õpib Teie laps? ..... klass.

Mis soost Teie laps on ? (Tehke rist sobivasse kohta) ..... Naine ..... Mees

Palun andke hinnang, kas koolis omandab õpilane järgmisi oskusi ja omadusi.

	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata
positiivne ellusuhtumine						
suhtlemisoskus						
kohusetundlikkus						
abivalmidus						
probleemide lahendamise oskus						
sallivus ja teistega arvestamine						
iseseisvus						
valmisolek elukestvaks õppeks						
oskus õpitut töös rakendada						
loovus						
meeskonnatöö oskus						

Suur tänu vastamast! Hindan väga Teie panust enda lõputöösse!

Lisa 2 Ankeetküsitluse näidis

Lugupeetud vastaja!

Olen Kirta Talgre ja teen Tartu Ülikoolis Pärnu Kolledžis diplomitööd teemal „Laste sotsiaalsete oskuste arendamine waldorf koolis“. Käesoleva ankeedi eesmärgiks on välja selgitada kuidas, Teie aredate laste sotsiaalseid oskuseid. Antud intervjuu tulemusi kasutatakse ainult käesoleva uurimustöö tulemused üldistamisel. Ankeet sisaldab 3 küsimust.

Mitmenda klassi õpetaja Te olete?

.....

Milliste tegevuste kaudu aredate Teie õpetatavate laste sotsiaalseid oskusi?

.....

Millise hinnagu annaksite Teie oma klassi laste sotsiaalsetele võimetele?

.....

Kas olete märganud enda klassis mõnda tõrjutud õpilast? Kui jah, siis mis võiks olla Teie arvates selle põhjuseks ning kuidas seda probleemi lahendada.

.....

Aitäh!

SUMMARY

CHILDREN'S SOCIAL SKILLS DEVELOPMENT IN WALDORF SCHOOL

Kirta Talgre

Waldorfpedagogy is a promotion of child's whole development. Waldorfeducational institution prepares children up for their future life. It doesn't train young to be specialist, but helps them to become a humanbeings. This alternativepedagogy supports and helps to find yourself. In waldorfpedagogy the most important is the rhythm in child's live, to have a harmony between child's inner and surrounding world. The main purpose in waldorfpedagogy is to raise openminded people.

Author choose this topic to introduce and inform people about waldorfpedagogy. Diplomas' goal was find out, how waldorfschool teachers development children social skills and how will parents judge the social skills what is teach in school.

Work empirical part was carried through quantitative research with questionnaire. Interviewees are teachers in waldorfschool and the students parents.

From result of inquiry comes out that:

- Waldorfstudents are individually developed, developed creativity,they have good peer relations, self management, compliance and assertion skills.
- Parents opinion is that, creativity is the most developed skill in waldorfschool. Also, very developed skills are tolerance and consideration for others, communication skill, positive attitude. Not so good are sense of duty, problem – solving skill andpreparedness for lifelong learning, but this can come due the fact, that these skills are hard to judge.

- Teachers develop children social skills through different actions: collective trips; playing musical instruments; folk dance; handworks; tales; the rhythmic recitation of poems; works in pairs and groups; news circle in the morning.
- Teachers evaluate classes social skill positively. In some cases there are few students who are repelled. Then teacher is going to work with him/her to build up self-confidence, because usually this is major reason, why they are repelled.

Children social skills development in waldorf school, but also in custom pedagogy, depends on the professionalism of teachers.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kirta Talgre,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Laste sotsiaalsete oskuste arendamine Waldorfkoolis, mille juhendaja on Anu Aunapuu.
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **21.05.2014**